

УДК 811.161.1'26

КАЛЬКО Валентина Володимирівна,
кандидат філологічних наук, доцент, докторант
кафедри українського мовознавства і прикладної
лінгвістики Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького
e-mail: mkalko@ukr.net

ІНТЕГРАЛЬНІ ОЗНАКИ ПАРЕМІЙ

У статті обґрунтовано інтегральні ознаки паремії як когнітивно-дискурсивного феномена, продукту культури народу, поліфункціонального жанру усної народної творчості й запропоновано її дефініцію. Встановлено, що паремійним висловленням властиві такі інтегральні ознаки: етнокультурна маркованість, прецедентність, відтворюваність і стабільність, глибинна змістова природа, стислість і чіткість, прагматичність, текстово-дискурсивна зануреність. На ґрунті цих ознак паремію визначено як етнокультурно марковане, прецедентне висловлення, відтворюване, стабільне за формою, що має глибинну змістову природу і функціонує як компонент тексту.

***Ключові слова:** паремія, прислів'я, висловлення, прецедентність, глибинна семантика, етнокультурна маркованість.*

Постановка проблеми. Паремійний фонд як компонент мовної системи є досить своєрідним, специфічним, спроможним у конденсованій формі відобразити не лише особливості певної мови, а й світовідчуття її носіїв, специфіку внутрішньорефлексивного досвіду народу. Паремійні одиниці будь-якої мови – це потужне джерело для лінгвістичних досліджень, оскільки в них зафіксовано досвід народу, передаваний від покоління до покоління, його традиції, звичаї, культуру, моральні та естетичні цінності, у синтезованій формі відображено всі універсальні та специфічні категорії і риси життєвої філософії етносу, його національно-мовну картину світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мовне дослідження паремій у ХХ столітті було зорієнтоване на такі основні проблеми: аналіз і виявлення їхніх ознак, характеристика лексичного складу, синтаксису, художньої образності тощо. Прислів'я глибоко й фундаментально розглянуто у вітчизняному й зарубіжному мовознавстві з огляду на їхню структуру (В. Л. Архангельський, А. Дандис, В. П. Жуков, Г. Л. Перм'яков, З. К. Тарланов та ін.), а також семантику і функції (В. П. Анікін, С. Г. Гаврин, А. Крикманн, В. В. Гвоздев, Т. М. Ніколаєва, Н. М. Шарманова та ін.). Досить продуктивно досліджують паремії в соціокультурному, лінгвокультурному й історичному аспектах (А. М. Баранов, Д. О. Добровольський, Ж. В. Колоїз, О. О. Селіванова, В. М. Телія та ін.), зростає зацікавлення мовознавців зіставним аналізом паремій (З. Г. Коцюба, В. М. Мокієнко та ін.), упродовж останнього десятиріччя побачила світ низка праць, присвячених прагмалінгвістичному вивченню текстотворчих засобів прислів'їв (В. М. Мокієнко, Т. М. Ніколаєва, О. І. Селіверстова, З. К. Тарланов, В. Д. Ужченко та ін.). Водночас у полі зору лінгвістів – ключові концепти, представлені в паремійному фонді мови (А. М. Архангельська, С. Г. Воркачов, В. І. Кононенко, Т. Г. Нікітіна, Л. Б. Савенкова, Л. В. Ставицька та ін.). Зростає і увага до вивчення специфіки функціонування прислів'їв, приказок і фразеологізмів у мовленні (І. Я. Глуховцева, О. А. Земська, В. Г. Костомаров, Х. Вальтер, В. М. Мокієнко, О. В. Мерзлікіна та ін.).

Лінгвокультурний потенціал паремійного фонду аналізували побіжно, і цей дисбаланс було частково подолано лише на рубежі ХХ–ХХІ століть у працях В. М. Телії [1], О. О. Селіванової [2; 3] та ін. Застосування синтезу лінгвістики з

культурологією для моделювання й пояснення паремійних текстів може збагатити усталені дослідницькі традиції новими даними. Типовість образів, що формують концептуальну структуру паремійних одиниць, функціонування в їхньому складі символів, еталонів світогляду – результат колективного внутрішньорефлексивного досвіду етносу. Віддзеркалюючи характерні риси етнічного світогляду, образний зміст прислів'я може слугувати ключем для культурно-національної інтерпретації [1, с. 247].

Проблема визначення терміна «паремія» та його інтегральних ознак не втрачає актуальності і потребує уваги з боку дослідників. З'ясування особливостей жанру паремії передбачає передовсім аналіз проблеми визначення об'єднувачих, основних її ознак, які, попри давню традицію вивчення прислів'їв, належать до одних із найдискусійніших у мовознавстві й пареміології. Розмаїття функцій паремій, особлива жанрова природа, синкретичний характер семантики, прагматична специфіка ускладнюють формулювання їхньої дефініції й встановлення їхніх визначальних ознак. З огляду на це **мета** статті – обґрунтувати інтегральні ознаки паремії як когнітивно-дискурсивного феномена, продукту культури народу, поліфункціонального жанру усної народної творчості й запропонувати її дефініцію.

Виклад основного матеріалу. Основна складність визначення поняття паремія зумовлена, по-перше, тим, що воно є об'єктом вивчення різних наук – фольклористики, поетики, лінгвістики тощо, де увагу зосереджено на різних аспектах його сутності, й, відповідно до цього, його пов'язують із нетотожним набором ознак, по-друге, історичною багатозначністю слова, по-третє, невизначеністю лінгвістичного статусу паремій серед інших одиниць номінативної мовної системи.

Головною ознакою паремій є етнокультурна маркованість, адже їх беззастережно приймає на віру етнокультурна спільнота, що не потребує доведення чи спростування. В. фон Гумбольдт наголошував, що «у кожній мові закладено самобутній світогляд. Як окремих звук постає між предметом і людиною, так і вся мова загалом виринає між людиною і природою, що впливає на неї ззовні і зсередини» [4, с. 80]. Беззаперечно одним із засобів репрезентації етномовної свідомості є саме паремії – знаряддя ментального впорядкування довкілля, спосіб фіксації етнічного світогляду, що зберігає і допомагає реконструювати особливості розвитку народу, історію його культури, особливості світобачення і життєву філософію. Транслюючи від покоління до покоління моральні й естетичні настанови періоду формування і становлення етносу, паремійні висловлення донині залишаються авторитетними і актуальними для національної свідомості. У них закодовано вироблені упродовж століть і зафіксовані у вербально-мисленнєвій формі стереотипи поведінки, взаємин між людьми, ставлення до своїх і чужих, найхарактерніші ознаки явищ природи, побуту, родинного й суспільного життя тощо. Етнокультурна своєрідність прислів'їв виявляється в тому, що в них представлено норми й правила поведінки, вироблені попередніми поколіннями. Паремії в стійкій формі фіксують особливості етнічної реальності, колективного рефлексивного досвіду етносу [5, с. 171], а також стереотипи етносвідомості і архетипи колективного несвідомого як результати їхньої синергетичної взаємодії.

Ефективність розуміння паремій як етномаркованих висловлень зумовлене тим, що «підґрунтям світогляду й сприйняття довкілля кожного народу є своя система предметних значень, соціальних стереотипів, когнітивних схем. Тому свідомість людини завжди етнічно зумовлена; світобачення одного народу не можна простим «перекодуванням» перекласти мовою культури іншого народу» [6, с. 20]. Саме паремійний фонд української мови зберігає і передає уявлення етносу про світ, культурну, історичну, побутову, міфічну інтеріоризацію дійсності, внутрішньорефлексивний досвід народу, адже в ньому відображено «забуті перекази,

забобони, обряди, звичаї, традиції, народні ігри, давні ремесла, ... усю психологію, приватне і суспільне життя, усю незліченну історію наших пращурів, закарбовану в еліптичних формулах і залишених у спадок нащадкам» [7, с. 255].

Паремії як прецедентні висловлення належать до культурно-мовної компетенції – «здатності носіїв певної етнічної культури й мови впізнавати в мовних одиницях і мовленнєвих продуктах культурно значущі настанови й норми, ціннісні орієнтири, культурні коди й можливість їхньої переінтерпретації, а також організувати свою комунікативну поведінку та текстопородження згідно з цими культурними знаннями» [8, с. 212].

Етнокультурна маркованість семантики й прагматики українських прислів'їв спричинена, по-перше, особливостями мислення, по-друге, етномовною специфікою інтерпретації пізнаваного світу, по-третє, своєрідністю концептуалізації і категоризації довкілля. Оскільки культурна пам'ять «не сховище інформації, а механізм її регенерації» [9, с. 618], то паремії – це один з основних інструментів її відновлення, глибинне підґрунтя етносвідомості, активний компонент сьогодення, крізь який актуалізовано особливості національної ментальності. У прислів'ях збережено і накопичено селективну культурну інформацію, що відображає найбільш цінний і релевантний досвід осягнення світу українцями.

Другою інтегральною ознакою паремій є прецедентність. Як зауважує Л. І. Даниленко, прислів'я ідеально відповідає усім параметрам прецедентності [10, с. 79]. Уточнюючи дефініцію Ю. М. Караулова [11, с. 216], В. В. Красних вважає, що прецедентні феномени «1) добре відомі всім представникам національно-лінгвокультурної спільноти («мають надособистісний характер»); 2) актуальні в когнітивному (пізнавальному й емоційному) алані); 3) звернення (апеляція) до них постійно відбувається в мовленні представників тої чи тої національно-лінгвокультурної спільноти» [12, с. 170]. Усіма цими ознаками наділені паремії, вони є традиційними, авторитетними і загальноновживаними мовними одиницями, відомими всім представникам української етноспільноти, адже володіння паремійним мінімумом є так само обов'язковим для нормального члена суспільства, як і знання мови: важко уявити людину, яка не знає жодного прислів'я, як і людину, що не знає жодного слова [13, с. 216]. Знання і уявлення, заковані в паремійних висловленнях, спільні для носіїв української мови і культури, до того ж традиційна мовна модель прислів'їв також загальновідома і легко розпізнавана. Беззаперечно, прислів'я значущі в пізнавальному плані для членів української мовно-культурної спільноти, оскільки слугують засобом збереження колективного досвіду, репрезентуючи загальні для мовної спільноти знання, формують «колективний культурний простір» [14, с. 91]. Як прецедентне висловлення паремія орієнтована на пресупозицію етносу, тому що апелює до культурної пам'яті і образного мислення, побутових, найвічних уявлень і соціального досвіду мовця, наділена самодостатністю і відносною незалежністю від контексту. На думку Н. Н. Шарманової, паремії слугують для позначення узагальнених комунікативних ситуацій, співвідносних із прецедентними феноменами, що спираються на фонові знання комунікантів та визначають стратегію моральної поведінки кожної людини й соціуму загалом [15, с. 152].

Прислів'я відображають загальні й обов'язкові для носіїв української лінгвокультури етнічно зумовлені знання, уявлення, досвід чи інваріант їхнього сприйняття, що власне і пояснює використання паремій у мовленні. Так, за даними експериментального дослідження, проведеного Т. Ф. Осіповою, близько 30% сучасних українських родин послуговуються прислів'ями і приказками [16, с. 154].

Третьою релевантною ознакою паремій є відтворюваність і стійкість. Прислів'я, відображаючи специфіку мислення етносу, зберігаються в пам'яті мовців і відтворюються

в конкретній ситуації спілкування. Їх не творять щоразу заново, а репродукують в усталеній формі як одиниці мови, відомі всій етнопільноті. Для багатьох загальновідомих паремій згадка однієї ключової частини достатня для створення асоціації з усім висловленням. Ця мінімальна пізнавана одиниця є ядром прислів'я [17, с. 45]. В. М. Телія зауважує, що прислів'я і приказки відтворюють «не як одиниці мови: їхнє значення формується саме у фольклорно-оцінній царині, оскільки їхня денотація – не денотація до світу, а привід для зарахування до системи цінностей» [1, с. 74].

Стійкість паремій виявлена в їхній здатності зберігати відносну постійність лексичної, граматичної, семантичної структур. Відзначимо, що стійкість і відтворюваність не суперечать, а, навпаки, передбачають протилежну ознаку – варіативність, адже прислів'я можна тільки тому модифікувати, що кожен мовець знає його значення і структуру. Дійсно, паремійні одиниці фіксовано існують лише в збірниках, первісною вони існували в усній формі, тому їм властива варіативність як у формальному, так і в змістовому планах. Однак на глибинному рівні в них багато повторюваних елементів, отже, їм властива формально-змістова єдність, пор.: *Дитина (дитя) не плаче, мати (матка) не чує (не знає); Як дитя не плаче, у матері думки нема* [Н, с. 223]; *Вовка все в ліс тягне; Вовка як не годуй, а він усе в ліс дивиться; Скільки вовка не годуй, а він у ліс дивиться; Вовча натура в ліс тягне* [П-89, с. 201]. Саме навмисне спотворення тексту прислів'їв, наявність варіантів, на думку Г. Л. Перм'якова, не лише суперечать тезі про їхню усталеність, а й навпаки зайвий раз її підтверджують. Їх тільки й тому можна змінювати, що кожен носій мови знає їхню основну, вихідну форму [18, с. 15]. У такому разі варіативність прислів'я є підтвердженням його усталеності. Здатність до варіювання – глобальна і фундаментальна властивість фольклору [19, с. 7], форма вияву самої традиції. Пареміям притаманні зміни, зумовлені передовсім недосконалістю людської пам'яті, у якій вони зберігаються в закодованому вигляді. В антиномії «усталеність – варіативність» В. М. Мокієнко вбачає ознаку, яка забезпечує і функціонування, і постійний розвиток паремійної системи [20, с. 10], варіативність не суперечить ідентифікації прислів'я у свідомості індивіда, навіть після значних модифікацій мовець впізнає його. Саме здатність до варіювання – одна з ознак актуальності, значущості, прагматично-функціональної затребуваності паремій, адже «прислів'я – не штамп, який стирається під час багаторазового повторення: словесний образ прислів'я постійно оновлюється..., змінність словесного наповнення народних висловів – їхня унікальна риса: змінюватися, щоб зберегтися!» [21, с. 5].

Варіюванню паремій протиставлена трансформація, у процесі якої відбуваються зміни вищого, складнішого ступеня, унаслідок чого породжується нова номінативна структура, що не одразу набуває статусу одиниці фразеологічного рівня. Вона створює нові ряди текстів, тоді як варіативність породжує сюжети/тексти одного ряду. Утворювані трансформи, виникаючи переважно на основі традиційних паремій, функціонують як самостійні стійкі висловлення, що мають власне значення, сферу вживання, конотацію. Для трансформованих прислів'їв В. Мідер запропонував термін антиприслів'я (нім. Antispruchwort, англ. anti-proverb) [22]. На думку В. Мідера, антиприслів'я – це «пародійні, спотворені чи перевернуті прислів'я, у яких виявлена гумористична чи сатирична мовна гра з традиційною прислів'яною мудрістю» [23, с. 28]. Зберігаючи ту ж саму структурну модель, що й широковідоме прислів'я, антиприслів'я здебільшого зовсім не пов'язане з традиційними прислів'ями семантично: зміна компонентного складу модифікує зміст висловлення, сприяє створенню гумористичного ефекту, порівняймо прислів'я *Краще (лучче) синиця в жмені (руці, руках), ніж журавель (орел, голуб) у небі (під небесами)* і антиприслів'я *Краще курка в суні, ніж журавель у небі; Краще свій дідько, ніж чужий Будда; Краще синицею по*

руках, ніж журавлем по морді; Краще синиця в руках, ніж вутка (утка) під ліжком. Підґрунтя будь-якого антиприслів'я становить один із мовленнєвих прийомів комічного – трансформація прецедентного тексту, добре відомого мовцям, що породжує стійкі асоціації. Окрім того, в антиприслів'ї використано різноманітні механізми мовної гри, пов'язані з фонетичними, лексичними, морфологічними, синтаксичними перетвореннями, а також порушенням семантичної цілісності тексту.

Четвертою інтегральною ознакою паремій є глибинний зміст. Прецедентному висловленню з погляду системного аспекту властиві три компоненти значення: «1) поверхнєве значення, тотожне сумі значень компонентів висловлення; 2) глибинне значення, що не дорівнює простій сумі значень компонентів висловлення а є семантичним результатом поєднання компонентів прецедентного висловлення, які формують його лексико-граматичну структуру; 3) системний смисл, як «сума» глибинного значення висловлення і знання прецедентного феномена (тексту, ситуації)» [12, с. 209]. У семантиці й прагматиці паремій можна виокремити два взаємопов'язані рівні – поверхневий і глибинний. Розуміння паремії не обмежене лише її поверхневим значенням, адже, як зауважує О. Р. Лурія, прислів'я є спеціальною формою висловлень, у яких уся суть полягає в переносному смислі [24, с. 224]. Глибинний рівень – це концептуальне підґрунтя значення прислів'я, що формується в процесі міжсеміотичної взаємодії, оскільки «символ містить узагальнений принцип дальшого розгортання згорнутого в ньому змісту» [25, с. 121]. Для осягнення змісту паремії важливо відволіктися від безпосереднього предметного значення компонентів, а збагнути її внутрішній глибинний зміст, який образно виражений у системі поверхневих значень.

Однією з ознак паремій є їхня гранична стислість і чіткість: як сконцентрована квінтесенція мудрості, вона фактично має містити мінімум слів. В. Мідер, проаналізувавши паремійний склад англійської мови, встановив, що середня довжина прислів'я – близько семи слів [26, с. 7], що цілком відповідає правилу Інґве-Міллера. Досліди, проведені Дж. Міллером у царині інженерної психології, довели, що в ланцюгу одночасних зв'язків людина розрізняє й ідентифікує 7 ± 2 компоненти [27, с. 571]. Саме пропускна здатність людської пам'яті пояснює природу цілісності більшості паремій. Визначальним для таких висловлень є не структура, що в багатьох випадках відповідає складному реченню, а їхня компактність, яка сприяє запам'ятовуванню, збереженню, трансляції від покоління до покоління.

Інтенційність паремійних висловлень пов'язана з комунікативними намірами мовця: інформувати слухача, впливати на його поведінку, стимулювати емоційну, мисленнєву, мовленнєву реакції тощо. Адресант, застосовуючи авторитет народної мудрості, намагається спонукати адресата до певних дій, підключитися до «спільного психокогнітивного поля етносу» [2, с. 205]. Дослідники зауважують, що «у паремійних висловленнях вплив орієнтований на поведінку типізовану, метою якої є не перетворюваний світ, а стабілізований» [28, с. 317], тобто адресант, використовуючи прислів'я, оперує унормованим світом, змушуючи адресата сприйняти його на віру, підкоритися авторитету предків. Основна інтенційна спрямованість паремій, пов'язана з реалізацією таких завдань: 1) повідомити основне про світ і людину; 2) сприяти гомеостазуванню суспільства; 3) впливати на потенційного «блудного сина» з метою повернення його до лона колективного розуму [28, с. 316].

Прислів'ям у дискурсі притаманна ілюкутивна сила і цілеспрямований перлюкутивний ефект. Вони надають комунікативному процесові нових смислів, особливої образності, експресивності, аксіологічності тощо, ґрунтованих на комплексі відчуттів, почуттів, уявлень народу, інтерсеміотичних сценаріях культури етносу чи цивілізації, адже окремі висловлення є залишками інших текстів: міфів,

пісень, казок, анекдотів, байок тощо. У паремійний масив української мови вбудовано програму різних типів інформації, що представляє колективного узагальненого адресанта, який транслює її прийдешнім поколінням, ідентифікуючи їхню етносвідомість і культуру [2, с. 12].

Висновки. Вважаємо, що паремійним висловлення властиві такі інтегральні ознаки: 1) етнокультурна маркованість; 2) прецедентність; 3) відтворюваність і стабільність; 4) глибинна змістова природа; 5) стислість і чіткість; 6) прагматичність; 7) текстово-дискурсивна зануреність. Ми пропонуємо розуміти **паремію** як етнокультурно марковане, прецедентне висловлення, відтворюване, стабільне за формою, що має глибинну змістову природу і функціонує як компонент тексту. Запропоноване визначення в жодному разі не претендує на універсальність, а передовсім зумовлене потребою встановлення сутності об'єкта наукового дослідження. Перспективу подальших досліджень убачаємо в обґрунтуванні семіотичної природи паремії.

Список використаної літератури

1. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 288 с.
2. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) / О. О. Селіванова. – К. – Черкаси : Брама, 2004. – 275 с.
3. Селіванова Е. Синергетика дискурса фразем і паремий / Е. Селіванова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика» : зб. наук. праць. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2010. – Вип. 12. – С. 417–421
4. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт [пер. с нем.; общ. ред. Г.В. Рамишвили; послесл. А.В. Гулыги и В.А. Звегинцева]. – М. : ОАО ИГ «Прогресс», 2000. – 400 с.
5. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир свідомості в мові. Монографічне видання / О. О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.
6. Леонтьев А. А. Языковое сознание и образ мира / А. А. Леонтьев // Язык и сознание: парадоксальная рациональность. – М. : Ин-т языкознания РАН, 1993. – С. 16–21.
7. Касарес Х. Введение в современную лексикографию / Х. Касарес. – М. : Иностранная литература, 1958. – 354 с.
8. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О. О. Селіванова. – 2-е вид., випр. і доп. – Черкаси, 2017. – 890 с.
9. Лотман Ю. М. Семиосфера / Ю. М. Лотман. – СПб : Искусство СПб, 2001. – 704 с.
10. Даниленко Л. І. Лінгвокультурологічна характеристика прецедентності паремійного тексту / Л. І. Даниленко // Мовознавство. – 2007. – № 8. – С. 78–84.
11. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1997. – 264 с.
12. Красных В. В. «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? / В. В. Красных. – М. : ИТДК «Гнозис», 2003. – 375 с.
13. Григорян А. Г. Пословица в зеркале пословицы / А. Г. Григорян // Славянское и балканское языкознание: Структура малых фольклорных текстов. – М. : Наука, 1993. – С. 216–227.
14. Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации / Д. Б. Гудков. – М. : Гнозис, 2003. – 228 с.
15. Шарманова Н. Н. Лінгвістична ідентифікація паремії: семіотичні й когнітивні параметри / Н. Н. Шарманова // Вестник Новгородского государственного университета. – 2014. – № 77. – С. 151–153.
16. Осіпова Т. Ф. Паремії як репрезентанти мовлення сучасної людини / Т. Ф. Осіпова // Лінгвістичні дослідження. – Х. : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2007. – Вип. 24. – С. 33–38.
17. Norrick N. R. How proverbs mean: semantic studies in English proverbs / N. R. Norrick. – Berlin; New York : Mouton, 1985. – 213 p.
18. Пермяков Г. Л. Основы структурной паремологии / Г. Л. Пермяков. – М. : Наука, 1988. – 236 с.
19. Никитина С. Е. Устная народная культура и языковое сознание / С. Е. Никитина. – М. : Наука, 1993. – 189 с.
20. Мокиенко В. М. Славянская фразеология / В. М. Мокиенко. – 2-е изд., исп. и доп. – М. : Высшая школа, 1989. – 287 с.
21. Старая пословица не даром молвится : поучения, поговорки и пословицы в переводе и обработке В. В. Колесова / [вступ. ст., пер., лит. обраб. В. В. Колесова]. – СПб. : Авалон : Азбука-классика, 2007. – 318 с.

22. Mieder W. General thoughts on the nature of the proverb / W. Mieder // *Revista de Etnographie si Folklore*. – 1991. – Vol. 36. – № ¾. – S. 151–164.
23. Mieder W. Popular views of the proverb / W. Mieder // *Proverbium*. – 1985. – № 2. – С. 109–143.
24. Лурия А. Р. Язык и сознание / А. Р. Лурия. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1979 – 320 с.
25. Лосев А. Ф. Знак. Символ. Миф / А. Ф. Лосев– М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – 480 с.
26. Mieder W. *Proverbs: A Handbook* / W. Mieder. – Westport : Greenwood Press, CT, 2004. – 305 p.
27. Миллер Дж. А. Магическое число семь плюс или минус два. О некоторых пределах нашей способности перерабатывать информацию / Дж.А. Миллер // *Психология памяти* / Ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романов. – М.: ЧеРо, 1998. – С. 564–582.
28. Николаева Т. М. Обобщенное, конкретное и неопределенное в поговорках / Т. М. Николаева // *Малые формы фольклора: Сб. статей памяти Пермякова Г. Л.* / под ред. Е. М. Мелетинского, С. Ю. Неклюдова и др. – М.: Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 1995. – С. 311–324.

References

1. Teliа, V. N. (1996). *Russian phraseology. Semantic, pragmatic and linguistic-cultural aspects*. Moscow: Languages of Russian Culture (in Russ.)
2. Selivanova, O. O. (2004). *Essays on Ukrainian phraseology (psychocognitive and ethnocultural aspects)*. Kyiv – Cherkasy: Gate (in Ukr.)
3. Selivanova E. (2010). Synergetics of Discourse of Phrase and Paremius. *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Seriya «Linhvistyka» (Scientific Herald of Kherson State University. Series "Linguistics")*. Kherson: KhDU Publishing House. 12, 417–421 (in Ukr.)
4. Humboldt, V. von. (2000). *Selected works on linguistics*. Moscow: Progress (in Russ.)
5. Selivanova, O. O. (2012). *The world of consciousness in the language*. Cherkassy: Y. Chbanenko (in Ukr. & Russ.)
6. Leontiev, A. A. (1993). *Language consciousness and the image of the world* In *Language and consciousness: paradoxical rationality*. Moscow: Institute of Linguistics, Russian Academy of Sciences. 16–21 (in Russ.)
7. Casares, H. (1958). *Introduction to modern lexicography*. Moscow: Foreign Literature (in Russ.)
8. Selivanova, O. O. (2017). *Modern Linguistics: Directions and Problems*. Cherkassy (in Ukr.)
9. Lotman, Yu. M. (2001) *The Semiosphere*. St. Petersburg: Art of St. Petersburg (in Russ.)
10. Danilenko, L. I. (2007). Linguocultural and cultural characteristics of the precedent of the paremian text *Movoznavstvo (Linguistics)*. 8, 78–84 (in Ukr.)
11. Karaulov, Yu. N. (1997). *Russian language and linguistic personality*. Moscow: Science (in Russ.)
12. Krasnih, V. V. (2003). «Own» among «others»: *Myth or Reality?* Moscow: Gnosis (in Russ.)
13. Grigoryan, A. G. (1993). *Proverb in the mirror of the proverb*. In *Slavonic and Balkan linguistics: The structure of small folklore texts*. Moscow: Science, 216–227 (in Russ.)
14. Gudkov, D. B. (2003). *Theory and practice of intercultural communication*. Moscow: Gnosis (in Russ.)
15. Sharmanova, N. N. (2014). Linguistic identification of parema: semiotic and cognitive parameters. *Vestnyk Novhorodskoho hosudarstvennoho unyversyteta. (Bulletin of the Novgorod State University)*. 77, 151–153 (in Ukr.)
16. Osipova, T. F. (2007). Paramées as presenters of contemporary speech. (*Linhvistychni doslidzhennya. Linguistic research*). Kharkiv: KhNPU them. G.S. Skovoroda. 24, 33–38 (in Ukr.)
17. Norrick, N. R. (1985). *How proverbs mean: semantic studies in English proverbs*. Berlin; New York: Mouton
18. Permyakov, G. L. (1988). *Fundamentals of structural paremiology*. Moscow: Science (in Russ.)
19. Nikitina, S. E. (1993). *Oral folk culture and linguistic consciousness*. Moscow: Science (in Russ.)
20. Mokienko, V. M. (1989). *Slavic phraseology*. Moscow: High School (in Russ.)
21. *The old adage is not for nothing that says: teachings, sayings and proverbs in the translation and processing of V. V. Kolesov* (2007). St. Petersburg: Avalon: Classical Alphabeta (in Russ.)
22. Mieder, W. (1991). General thoughts on the nature of the proverb. *Revista de Etnographie si Folklore*. 36. ¾, 151–164.
23. Mieder, W. (1985). Popular views of the proverb. *Proverbium*. 1985. 2, 109–143.
24. Luria, A. R. (1979). *Language and consciousness*. Moscow: Publishing house of the Moscow University (in Russ.)
25. Losev, A. F. (1982). *Sign. Symbol. Myth*. Moscow: Publishing house of the Moscow University (in Russ.)
26. Mieder, W. (2004). *Proverbs: A Handbook*. Westport: Greenwood Press, CT
27. Miller, J. A. (1998). *The magic number is seven plus or minus two. About some limits of our ability to process information*. In *Psychology of Memory*. Moscow: CheRo, 564–582.
28. Nikolaeva, T. M. (1995) *Generalized, specific and indefinite in paremia*. In *Small forms of folklore*. Moscow: Eastern Literature, 311–324 (in Russ.)

KALKO Valentyna Volodymyrivna,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of Ukrainian linguistics
and applied linguistics

Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University

e-mail: mkalko@ukr.net

INTEGRAL SIGNS OF PROVERBS

Abstract. Introduction. Investigating paremia stock within ancient tradition is basically rooted in Aristotle's writings. However, language studies still lack the unified paremia notion. Therefore, problem of its scholar definition is quite significant and needs consideration. The variety of functions, specific genre applications, syncretic nature of their semantics as well as pragmatic features add to the complexity of defining paremia that though being investigated for quite long time yet now still join up a sophisticated discussion.

Purpose. The purpose lies in analyzing the problems of defining proverbs as cognitive discursive phenomenon, the national culture output, multifunctional folk genre, and giving own proper paremia definition based on most appropriate linguistic and folklore studies.

Results. Paremia both presuppose some allegoric idea, and as well reveal essential human, ethic. The definition of paremia appears generally complicated being in the first place regarded through folklore, poetics, linguistics with concentration on different aspects of paremia and on its controversial features; secondly, through historic lexical semantics in multiple meanings, and thirdly, through its vague linguistic status among other units of the nominative language system.

Originality. The main definition for paremia is proposed as an ethnic culturally marked utterance phrase, formerly precedent, reproduced, steady in form, with deeply motivated meaning, functioning as a text component.

The proverb sentence has the following integral characteristics: 1) ethnocultural marking; 2) precedent; 3) reproducibility and stability; 4) deep nature of the content; 5) brevity and clarity; 6) pragmatism; 7) text-discursive immersion.

Conclusion. Modern linguistic studies had put paremia into a quite new perspective: it's the 20th- 21st century linguistic investigation mostly cognitively aimed at the discourse features of the language phenomena that enable the application of the newest approaches to the lingual sense of paremia.

Key words: proverb; paremia; sentence; precedent; deep semantics; ethnocultural marking.

Надійшла до редакції 01.10.17

Прийнято до друку 12.10.17